

Új adatok a Magyar László rejtélyről

AZ ANGOL KÖNYVPIAC friss szenzációja, Judith Listowel „A másik Livingstone” c. könyve. Az angol olvasóközönség arról értesülhet, hogy Livingstone túlzott becsűgya elűtötte Fekete-Afrika felfedezésének történetében az őket megillető méltó helytől a régi idők magyar Afrika-utazóját, Magyar Lászlót, William Cotton Oswall angol földbirtokost, és koruk egy másik, portugál felfedezőjét.

A könyv szerzője — leánykori nevén Márffy Judit — esztendőközön át foglalkozott az Afrika-kutatás dokumentumainak feltáráásával. Munkája során arra a meggyőződésre jutott, hogy Livingstone Londonba írt, híressé vált leveleiben sűrűn használta fel más kutatók eredményeit — s elfelejtette megemlíteni nevüket. Lady Listowel a következőket mondotta az MTI tudósítójának:

— Magyar Lászlóval a méltatlanul elfelejtettek tragédiája esett meg. Ő fedezte fel a Kasai-folyót — a Kongó mellékfolyóját —, ő írta le először a környező, addig „fehér foltként” feltüntetett tartományok életmódját s az is lehet, hogy előbb jutott el a Zambeziig, mint Livingstone.

A könyvben az író nő dokumentumokkal igazolja: Magyar László Afrikában eljuttatott az angol kutatónak egy sor fontos feljegyzést, vázlatot, amelyeknek segítségével elérhetett a neki legnagyobb dicsőséget hozó útja céljához, Luandába. Amikor később Londonban ünnepelték e felfedezéséért, arra a kérdésre, hogy ismeri-e Magyar Lászlót, Livingstone nemmel felelt. A kérdező Rónay Jácint volt, a szabadságharc bukása után emigrációba kényszerült bencés tanár.

— Ez a „nem” már csak azért is érdekes, mert néhány évvel azelőtt maga Rónay hívta fel Livingstone figyelmét Magyar Lászlóra a Királyi Földrajzi társaságban tartott egyik előadása alkalmával — mondja Kelecsényi Gábor, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa. — Ezt Rónay Jácint írja naplójában, amelyet a század harmadik harmadában nyomtatott ki, igaz, mindössze tíz (!) példányban.

JUDITH LISTOWEL EGYÉBKÉNT a magyar forrásokot — a Széchenyi Könyvtárban és a Tudományos Akadémia kéziratárában összegyűjtött dokumentumokat — is felhasználta. Így a Hunfalvy János gondozásában megjelent könyvet is, Magyar László Afrika-expedíciójának háromkötetesre tervezett, egyetlen kiadott kötetét. Ebben az addig szórványosan érkezett leveleket, tudósításokat adta közre Magyar László önzetlen — és egyetlen — hazai támogatója. A legelső beszámoló egyébként 1852-ben jelent meg a Magyar Hirlapban, s rövid életrajzi vázlatot, Magyar kongói utazását tartalmazta.

— Magyar László tudósításainak, tanulmányainak csak kisebbik része jutott el Európába... — állítja dr. Tardy Lajos, a régi magyar felfedezők életének, munkásságának kutatója. — Az akadémia 1868-ban, miután esztendőig nem kapott hirt Magyar Lászlóról, a portugál kormánytól érdeklődött sorsa felől. Benguela — Magyar László utolsó ismert lakhelye — ugyanis portugál gyarmat volt. A lisszaboni válasz hamar megérkezett: Magyar László 1864 november 9-én, Ponto de Cujo helységben meghalt. A hagyatékáról csak annyit sikerült megtudni, hogy néhány rabszolgán, 19 császári aranyon, s néhány ruhadarabon kívül két láda is szerepelt benne, iratokkal, feljegyzésekkel. Ezeket a portugál közlés szerint — egy kereskedőnél raktározták, s egy tűzvész alkalmával elégtek.

„Tagadhatatlan, hogy a portugál kormány több rendbeli értesítésében némi félszegség, titokszerűség és ellentmondás rejlik...” — állapította meg annak idején Hunfalvy János. S valóban; semmi sem indokolta a ládák elválasztását a hagyaték egyéb részétől, semmi a hallgatást: ugyanis az iratokról csak ismételt érdeklődés után emlékeztek meg a lisszaboni hatóságok.

— Magyar László személyes sorsa, iratainak eltűnése számos titkot rejteget még — mondta dr. Tardy Lajos. — Igen keveset tettünk a homályos részletek kiderítésére. A Magyar-rejtély — bátran nevezhetjük így — módszeres kutatást igényelne.

A MAGYAR—LIVINGSTONE-kapcsolat további kérdéseit illetően egy bizonyos: a hallatlanul becsvagyó angol kutató feltehetően nem felejtette el, hogy éppen Magyar László miatt kapott Londonban — életében először és utoljára — kioktatást, szemrehányást. Az egyik legkiválóbb Afrika-szakértő, Desborough Cooley, a magyar utazó egyik leírását olvasva, így kiáltott fel: „Elsétált (Livingstone) a Dél-Afrika vizrajza szempontjából oly nagy jelentőségű vizválasztó fensík tövében, de arról tudomást sem vett!” Magyar László ezt a térséget ismertette írásában.

Judith Listowel Angolában, Dombe Grande közelében megtalálta Magyar László sírját. Beszámol arról is, hogy találkozott egy Gonda Segundu és egy Alfonso nevű helybeli munkással, akik Magyar László leszármazottainak vallják magukat. Az író szerint a magyar felfedező dédunokái.

AZ ELMULT ÉVEKBEN megjelent, Magyar Lászlóról szóló munkák mindegyike Hunfalvy János és dr. Thirring Gusztáv régebbi közléseire támaszkodik. A portugál vagy angol irattárak eddig fel nem tárt aktacsomagjaiban sok érdekes dokumentumot találhatnának a Magyar-kutatók. Utánuk járni — Judith Listowel munkája bizonyítja — nem jelent reménytelen, késői nyomozást.

Vincze Péter